

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Boeketje trouwpreken (3)

„Dag aan dag draagt Hij ons” (Psalm 68 : 20)

Je zou zeggen, dat God wel wat anders aan zijn hoofd heeft! Zijn handen houden van dag tot dag het hele heelal, met sterren en planeten, in stand. Mogen wij dan al niet blij zijn, als wij, kleine mensenkinderen, daar inclusief bij inbegrepen zijn? Maar neen, exclusief draagt Hij ons, ieder van ons, heel persoonlijk, en in heel bijzondere attentie en trouw. We hebben het daar echt niet naar gemaakt, zulke lievertjes zijn we voor God nu ook weer niet. Zou het zo'n wonder zijn, als Hij tegen ons zei: zoek het nu verder zelf maar uit, ik trek mijn handen van je af? Het is veeleer zo'n groot wonder, dat Hij dat niet zegt en niet doet!

Dag aan dag blijft Hij ons dragen. En Hij slaat geen dag over. Niet alleen de dagen dat wij het moeilijk hebben en Hem voor ons besef erg nodig hebben. Maar ook de dagen dat wij denken het zelf wel te redden. Alle dagen. Geen dag niet.

We lazen zoëven een stukje uit Exodus, uit de geschiedenis van de verbondssluiting bij de Sinai, 19 : 1-6. Daar gebruikt de HERE dat mooie beeld van de adelaar, die zijn jongen leert vliegen en ze daarvoor het nest uitwipt, ze moeten zelf leren hun vleugels te gebruiken, maar hij houdt ze wel in de gaten! Als ze moe worden en dreigen neer te storten, schiet hij onder hen en vangt ze op zijn brede vleugels op en zo draagt hij ze weer terug naar het veilig nest. Zo deed de HERE met zijn volk Israël en zo doet Hij nog met ons. Op je trouwdag gaan je ouders je loslaten, al blijven hun gebeden om je heen fladderen, — maar God vangt je op als je wankelt en draagt je als je valt.

Blijft Hij dat doen? Eeuwen later is de situatie voor Israël zo dat je denkt: nu heeft Hij ze toch laten vallen, — als ze hun land uitgejaagd zijn, naar Babel toe! Dan denk je: nu is 't afgelopen. Maar dan toch weer, — God kan het eenvoudig niet laten! — dan toch weer laat Hij Jesaja zeggen: „Ik heb jullie gedragen tot nu toe, en Ik zal jullie blijven dragen en redden uit Babel” (Jes. 46 : 3, 4).

DOOR
C. P. PLOOY
EDE

En dan maakt Hij deze prachtige tegenstelling: jullie zien in Babel dagelijks, hoe de heidenen met hun goden omspringen, ze maken er een beeld van en dragen dat in processies door de stad op hun schouders. Maar jullie hebben een andere God: jullie dragen Mij niet, maar Ik neem jullie op mijn schouders, zoals een vader zijn dreumes doet.

Maar dan komt de dag dat je geen dreumes meer bent en op je eigen benen wil staan en gaan en je te groot voelt om gedragen te worden. Maar je Vader in de hemel laat je niet los, al geeft Hij je tegelijk de speelruimte om zelfstandig te zijn. Hij houdt niet op ons te dragen, — met wat Hij ons aan verantwoordelijkheid geeft. Hij legt ons geen last op zonder kracht erbij!

Er wordt jullie vandaag veel goeds gewenst. Weinigen zeggen daarbij: veel heil en zegen, ook al bedoelen ze dat wel.

Onze tekst gaat nog verder: God gééft geen heil, — Hij is ons Heil! Het gaat maar niet om wat Hij voor ons hééft en ons gééft, maar om wat Hij voor ons is. Hij geeft zichzelf mee in zijn gaven, in zijn beloften, zoals Hij zichzelf ons gegeven heeft in zijn enige geliefde Zoon. Hij is ons Heil! Niet om onze EHBO. Of onze laatste hulp bij ongelukken. Hij is ons Heil. Hij heelt wat wij breken. Hij balsemt de wonden, die we soms ook elkaar toebrengen. Hij heelt alle smarten, die ongetwijfeld ook in je huwelijksleven voor gaan komen. Hij houdt je bij elkaar en brengt je weer bij elkaar.

Zullen we dan niet eindigen met het begin van onze tekst: „Geprezen zij de HERE”?

Bij de aankondiging van jullie huwelijk is het zo mooi gezegd: „dat jullie je huwelijk willen beginnen in Gods Naam en tot Zijn lof willen volbrengen.” Tot Gods lof! Geprezen zij de Heer!

Het is mooi als je aan elkaar veel te lieven en te loven hebt, maar aan God blijft altijd nog veel meer te lieven en te loven! Alle dagen, die Hij je draagt. Hier en daar bestaat nog de mooie gewoonte, dat als een kersvers echtpaar voor het eerst de eigen woning betreedt,

Inhoud

- 121 Ds C. P. Plooy,
Boeketje trouwpreken 3
- 122 Drs A. van der Dussen,
Aandacht voor de Heilige Geest (3)
- 122 Ds A. H. Algra,
Pastorale Notities
- 123 Drs O. Mooiweer,
Persschouw
- 124 D. W. L. Milo,
Rondkomen in de jaren dertig
- 125 Werkgroep Homosexualiteit - In discussie over
homosexualiteit
- 127 T. Hoekstra,
Over boeken en over
schrijvers (ex libris)
- 127 P. C. van Wijk,
Terloops...

hij haar in de armen neemt en over de drempel heen binnen draagt. Moge het bij die ene keer niet blijven! Ik hoop dat jullie elkaar alle dagen op de handen draagt.

Maar sámen hebben jullie die ENE nodig, die jullie beiden op zijn handen draagt, over vele en hoge drempels heen.

God zij geprezen met ontzag, Hij draagt ons leven, dag aan dag, Zijn Naam is onze vrede.
(Ps. 68 : 7, n.b.)

Jaarvergadering „Opbouw”

De jaarvergadering van de Persvereniging „Opbouw” wordt gehouden op **ZATERDAG 24 MEI** a.s. in de Jeruzalemkerk te Utrecht.

In de morgenvergadering, die voor ieder toegankelijk is, zal drs W. G. Rietkerk spreken over het onderwerp „Christelijke toekomstverwachting”.

Het Bestuur

Aandacht voor de Heilige Geest (3)

„De poort van het hart moet van binnenuit opengedaan worden. Hij wordt niet van buitenaf – door het geweld van de prediking (...) – open gerammeid. (...) Van binnenuit moet de poort opengedaan worden. En dat door de mens zelf. Daarbij zijn enige dingen te bedenken. In de eerste plaats, dat het de Geest is, die de mens van binnenuit de poort van zijn hart doet opendoen. (...) Nu en dan moet de Geest het Woord even achter zich laten, op de een of andere manier over de muur klimmen en het huis van de mens binnendringen om de mens aan te raken, te overreden en te overwinnen, zodat de mens bereid wordt, de poort van binnenuit te openen.”

Prof. dr A. A. van Ruler (1908-1970)

Het is maar weinigen gegeven om met zulke speelse beeldspraak over de diepste dingen te spreken als de grote N.H.-e theoloog Van Ruler in zijn werk doet. Het hierboven gegeven citaat is afkomstig uit een lang artikel dat hij (kort voor zijn dood) schreef over de kringen die hijzelf aanduidt als de „zwarte-kousen-gemeente”.

Juist zij kunnen in donkere ernst spreken over de noodzaak van de bekering, waar het echter alleen van kan komen als de Heilige Geest krachtig op het hart van de verstokte zondaar inwerkt. De prediking van het evangelie blijft naar hun gevoelens iets uitwendigs; zij wachten op de innerlijke beleving en zekerheid, dat Christus inderdaad hun Verlosser is. Dat Jezus in Bethlehem geboren is, is alleen maar historie; het gaat erom, dat Hij in het hart geboren wordt. Zo is een christendom gegroeid, dat mensen leert wachten op mystieke ervaringen in het hart, zonder welke het allemaal zinloos is om naar de kerk te gaan, het evangelie te horen en gedoopt te zijn.

Van Ruler heeft op dit alles enorm veel kritiek, maar dat doet hem de ogen niet sluiten voor het waarheidsmoment in deze gedachtengang. Inderdaad is het zo, dat een mens zich open moet stellen voor Christus en dat het tot een persoonlijk gegrepen zijn door het evangelie moet komen. God wil ons als Zijn kind hebben, maar dan moeten wij ons wel aan Hem gewonnen geven. Zo bedoelt Van Ruler het beeld van de poort van het menselijk hart: buiten staat God en Hij biedt aan onze Verlosser te zijn. Dat is de evangelieprediking. Maar God dwingt ons niet open te staan voor Hem; Hij rammeit niet met grof geweld ons hart open. Hij wacht ons antwoord

DOOR A. VAN DER DUSSEN HAARLEM

op het evangelie af; Hij laat het aan ons over, de poort van het hart te openen. Dat gaat echter niet vanzelf; van nature sluit een mens zich af voor God! Daarom moet de Geest eraan te pas komen; Hij moet een mens ertoe bewegen gehoor te geven aan het evangelie. Hij moet 'over de muur heen klimmen' en een mens ontvankelijk

Zonde en zieken

„Zij brachten hun zieken tot Hem”, zo lezen we in het Evangelie van de Here Jezus. De familie en de mensen in de straat deden dat, omdat Hij allen genas. Bij de apostelen zie je hetzelfde gebeuren. Daarna bleef er op de aarde een gemeente van de Here Jezus Christus achter en die kent daarvan nog steeds iets: in haar samenkomsten brengt zij, door de gebeden, de zieken naar de Here toe.

Het was al vanouds de gewoonte, geloof ik, dat het gebed voor de zieken volgde op de erkenning van schuld en zonde. Dat doet de gehele gemeente: zij, als geheel, en ieder voor zich, erkent bij monde van de voorganger, dat er kwaad gedaan is in gedachten, woorden en werken. Daarop kon dan heel goed volgen het gebed voor de zieken. Niet alsof die extra veel kwaad gedaan hebben en alsof ieders ziekte een rechtstreekse straf is op een zonde, die door de zieke bedreven zou zijn. Laten we daar nu geen discussie over beginnen. De bijbel is duidelijk genoeg: Joh. 9 : 2, 3. Maar wel

maken voor de boodschap dat God ons in Christus liefheeft.

Wie in de bijbel thuis is, zal in deze beeldspraak iets herkennen van wat Christus in Openb. 3 : 20 zegt: „Zie, Ik sta aan de deur en Ik klop. Indien iemand naar mijn stem hoort en de deur opent, Ik zal bij hem binnemen en maaltijd met hem houden en hij met Mij.” Voorts wordt op meer plaatsen in de bijbel aangeduid, dat de evangelieprediking pas doel treft als de Here Zelf het menselijk hart ervoor opent. Heel duidelijk wordt dat in de geschiedenis van Lydia, van wie staat dat de Here haar hart opende, „zodat zij aandacht schonk aan hetgeen door Paulus gezegd werd.” (Hand. 16 : 14). Paulus' toespraak zou haar 'niets gezegd' hebben, als de Here haar aandacht niet getrokken had. Te denken valt ook aan wat Lukas schrijft over de verschijning van de opgestane Heer aan Zijn discipelen, die tot dusverre doof en blind waren geweest voor de belofte dat Hij door lijden heen tot heerlijkheid zou komen: „Toen opende Hij hun verstand, zodat zij de Schriften begrepen.” (Lukas 24 : 45). En bidt psalm 119 al niet: „Ontdek mijn ogen, opdat ik aanschouwe de wonderen uit Uw wet”?

Uit dit alles blijkt, dat er inderdaad iets moet gebeuren wil een mens geraakt worden door de tijding, dat God in Christus

de wereld met Zich verzoenende is. Dat machtige evangelie laat ons koud, als God Zelf het niet tot ons laat doordringen. Het is de apostel Paulus, die hierin het werk van de Geest ziet; hij noemt Hem in Ef. 1 : 17 „de Geest van wijsheid en openbaring om Hem (God) recht te kennen” en schrijft Hem „verlichte ogen” van het hart toe (vs 18). Wat dat betekent wordt duidelijk uit Deut. 29 : 4, waar van het tegendeel sprake is. Mozes geeft daar de volgende verklaring voor het feit dat Israël de HERE geen vertrouwen geschonken heeft, hoewel Hij Zich zo imponerend aan hen had doen kennen: „De HERE heeft u geen hart gegeven om te verstaan of ogen om te zien, of oren om te horen.” Het machtsvertoon van de HERE raakte hun hart niet; zij bleven gereserveerd tegenover Hem staan. Wanneer God nu onder het nieuwe verbond Zijn Geest over Zijn kinderen uitstort, gaat dat veranderen: Hij is de Geest van openbaring (Ef. 1 : 17), d.w.z. Hij zal zorgen dat hun hart wel verstaat wie God is. Hij zal licht doen vallen in hun verblinde ogen (Ef. 1 : 16), zodat zij wel getroffen en beziel zullen worden door de hoop waartoe God hen roept. In één samenvattende uitdrukking: de Heilige Geest is de „Geest des geloofs” (II Cor. 4 : 13); Hij brengt mensen tot de

Pastorale notities

DOOR A. H. ALGRA MAASSLUIS

zijn de zieken en de stervenden voor de gehele gemeente er een teken van, dat de wereld door ons, mensen, „geschonden is en verminkt.

Soms ben ik bang, dat het restant van het „brengen van de zieken tot de Heer” steeds minder voorstellen zal. In „liturgische” diensten ontbreekt dat al. De liturg zegt de formules, maar hij noemt de zieken uit de eigen gemeente niet bij name. Formuliergebeden zijn fossielen. Maar hoe gaat het in een gewone Gereformeerde kerkdienst? Dominees zitten in den regel niet om woorden verlegen. Er komen altijd wel één of twee volzinnen over de zieken, maar als elke week dezelfde woorden worden gebruikt, slijten ze uit en er zijn zondagen, waarin de zieken in het geheel niet ge-

noemd worden in het gebed. Voor wie in de kerk zit en thuis een zieke heeft, is dat een pijnlijke zaak. Misschien is het goed dat een predikant 's zaterdags er een uurtje voor neemt, om zich de zieken voor de geest te halen, en om op te schrijven, wat hij zeggen zal. In weloverdachte woorden, die het hart van de gemeente zullen raken.

Een gastpredikant kan moeilijk voor de zieken bidden. Hij kent hen niet en hij weet niets van hun omstandigheden af. Is het dan niet beter, dat een ouderling de gemeente iets vertelt van de zieken en daarna met de gemeente voor hen bidt? Het behoort uiteraard niet eens een ouderling te zijn. Ook een broeder of zuster uit de gemeente, die veel werk maakt van het bezoeken van zieken, kan dat doen. Dan wordt het gebed voor de zieken een duidelijk onderdeel van de eredienst en hoe gaat dat dan verder? Dat gebed klimt omhoog naar de troon in de hemel, je hoort een muzikale omlijsting van citers, er zijn wierookvaten vol reukwerk; „dit zijn de gebeden der heiligen”. Openb. 5 : 8 en 8 : 3, 4.

ontdekking dat God een God is om van te houden en om in te geloven. Hij zal mensen de ogen openen voor de heerlijke waarheid van het evangelie. In de woorden van een theoloog uit onze tijd: de Heilige Geest brengt de overwinning op het atheïsme van het hart.

—☆—

Wellicht vraagt een lezer zich na dit alles vertwijfeld af, of hij een aflevering gemist heeft: het zou deze keer toch gaan over de wijze waarop de Geest gemeenschap sticht met Christus (zie het tweede artikel in deze reeks)? Toegegeven; het wordt u niet gemakkelijk gemaakt de draad vast te houden; ogenschijnlijk is aan het feit dat de Geest harten wil openen voor het evangelie niet zoveel te ontleen voor de reformatische visie op de Geest als band tussen Christus en ons. Maar leg hier nu eens Catechismus-zondag 7 antw. 20 naast, waar van het geloof gezegd wordt dat wij dáárdoor bij Christus worden ingelijfd. Vorige week zagen we, dat volgens zondag 30 antw. 80 de Heilige Geest ons bij Christus inlijft. En zegt zondag 26 antw. 70 dat de Geest ons tot leden van Christus maakt, in zondag 12 antw. 32 wordt aan het geloof die functie toegekend! Er is maar één konklusie mogelijk: volgens de Catechismus neemt de relatie, die de Heilige Geest tussen Christus en ons sticht, de gestalte aan van het geloof. Zo zegt zondag 20 het ook: de Geest geeft mij door waar geloof deel aan Christus en al Zijn weldaden. Dat is een belangrijke konklusie: kennelijk denkt de Catechismus niet aan bijzondere mystieke ervaringen als het gaat om de vraag hoe de Geest het kontakt tussen Christus en de mens legt. Door de eeuwen heen zijn er mensen geweest die het wél in die richting zochten; voor hen werd het werk van de Geest voelbaar wanneer zij in een zekere extase tot de ervaring van de gemeenschap met Christus kwamen. Denk b.v. aan de concentratie op het innerlijk leven binnen de kloosters, die niet zelden leidde tot dermate sterke gevoelens van eenheid met

Christus dat men de wonden van Christus in het eigen lichaam voelde. Nog altijd verwachten (of vrezen!) veel christenen van de Heilige Geest een soort bewustzijns-verruiming, waarin men het toebehoren aan de Here Jezus op bijzondere wijze beleeft. Het is typerend voor de Reformatie, dat de Catechismus niet de mystiek maar het geloof aanwijst als het middel waarmee de Geest ons brengt in de zegenende nabijheid van Christus. De mens moet, om deel te krijgen aan Christus, niet inkeren tot zichzelf, maar gehoor geven aan de roepstem van het evangelie! De Heilige Geest brengt een mens niet onder het beslag van de opgestane Heer langs de weg van meditatieve bewustzijns-verruiming, maar door zijn hart te openen voor de afkondiging van Christus' overwinning. Zo komt de Catechismus ertoe, de gemeenschap met Christus stichtende activiteit van de Geest daarin te zien, dat Hij het geloof werkt in het hart van de mens, antw. 21, 65, 74. En daarover ging het in het bovenstaande: dat de Geest het geloof werkt door een mens ontvankelijk te maken voor het evangelie. Zo heeft dus het onderwerp van deze week alles te maken met dat van de vorige week!

Nog altijd is het heel vruchtbaar om met de Reformatie van de Heilige Geest te verwachten, dat Hij de harten van mensen voor het evangelie zal openen. Enerzijds helpt dat om nuchter afstand te bewaren tot een „ervaringschristendom”, dat de werking van de Geest hoofdzakelijk zoekt in emoties en extase. Voor menig een, die door het uitblijven van zulke ervaringen wanhoopt aan zijn band met Christus en aan de aanwezigheid van de Geest in zijn leven, kan het een enorme opluchting betekenen om te beseffen, dat de Geest ons met Christus verbindt door het geloof alleen. Echt, de Geest is aan het werk als je weliswaar niets „voelt” van verbondenheid met Jezus, maar je wel met hart en ziel vastklampt aan de beloften van het evangelie. Maar omgekeerd leert de Reformatie ons niet minder op onze hoede te zijn voor een „redeneer-christendom”, waarbij de diepgang uit het geloof verdwijnt en men gaat volstaan met het verstandelijk aannemen van een aantal waarheden. Het zal er in het christelijk leven toch echt van moeten komen dat je geraakt wordt door het evangelie, de rijkdom van Gods genade ontdekt en Zijn liefde in Christus verwonderd opmerkt. Inderdaad — de poort

van het hart moet open; een mens, gewend zich af te schermen voor de Here en Hem op een veilige afstand te houden, moet zich openstellen voor Zijn indringende roep: „Ik ben de HERE, uw God.” Daarom is het fnuikend voor de gemeenschap met Christus als de aandacht voor het werk van de Geest verslapt, want hoe anders dan door Zijn verlichtende werking zullen wij geboeid worden door Gods Woord? Het Woord Gods is wel als een zon, die toestraalt allen, aan wie het gepredikt wordt; maar het is zonder enige vrucht temidden van blinden. En wij zijn allen van nature in dit opzicht blind; daarom kan het in ons hart niet doordringen, tenzij de inwendige leermeester, de Geest, door zijn verlichting de toegang bereidt.” (Calvin, Institutie III, 2, 34). Vanouds was het eerste gebed in de gereformeerde eredienst, dat voorafgaat aan de prediking, bedoeld als gebed om de verlichting van de Heilige Geest, terwijl de voorbeden pas aan de orde kwamen in het 'grote' gebed ná de preek. Dat

Redaktie

Ir. A. Biersteker
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. K. Muller
Ds. E. R. Postma

Adres van de Redaktie:

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen,
tel. 05130-20476

Kerknieuws / Uit breder kring:

M. J. F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist,
tel. 03404-61525

eerste gebed mag niet in de vergetelheid raken. Het is niet alleen heel bijbels, maar ook noodzakelijk voor een rijke ontplooiing van het christelijk leven, dat de lezing van het evangelie voortdurend vergezeld gaat van vurig gebed om de Geest van wijsheid en van openbaring om God recht te kennen.

Persschouw

Hoe houden we de jongeren bij de kerk?

In een serie van ettelijke artikelen houdt ds C. G. Geluk (Herv., gereformeerde Bond) zich met bovengestelde vraag bezig in het bekende blad: „De Waarheidsvriend”. In het zesde artikel schrijft hij onder punt 4: **Door als ouderen positief in de kerk te staan:**

„Er zat eens een predikant in de trein. Tijdens een „stop” kwam een man tegenover hem zitten, die in kennelijke staat van dronkenschap was. Een halflege fles stak uit zijn rechterjaszak. Kort nadat de trein zich weer in beweging gezet had, pakte hij de fles en nam een flinke slok. Het zag ernaar uit, dat hij van plan was dit ritueel te herhalen totdat de fles leeg zou zijn. Bij de tweede slok kreeg hij zijn overbuurman in het oog.

„Wilt u soms ook een slok?” vroeg hij terwijl hij hem de fles reikte.

„Nee, dank u, ik drink niet,” antwoordde de predikant. Dit herhaalde zich enkele keren.

„Wilt u ook een slok?”

„Nee, dank u, ik drink niet.”

En iedere keer bracht de man zelf de fles weer naar de mond...

Toen hij weer een keer een slok wilde nemen nadat hij inmid-

dels de gebruikelijke vraag gesteld en het gebruikelijke antwoord gehoord had, liet hij opeens zijn arm zakken. Hij keek zijn medereiziger een poosje zwijgend aan en zei toen:

„U zult van mij wel denken: wat is dat een beest!”

„Integendeel,” antwoordde de predikant. „Ik zit juist te denken: wat is die man gul!”

Hierdoor ontstond een gesprek, dat de Heilige Geest gebruikte om deze drinkgrage vriend een nieuw leven te schenken.”

—☆—

Ik vind dit een treffend voorbeeld. De Geest gaat zijn eigen weg en laat die Zich door niemand voorschrijven. Als wij er maar op bedacht zijn van de gelegenheid gebruik te maken in een vraag- en antwoordspel op de opmerkingen van onze gesprekspartner in te haken. Gaan we zó van huis? Is dat onze bede elke dag als het levensprogramma voor ons ligt: „Here, geef mij in elke situatie het inzicht en de moed om van U te getuigen”? Vragen wij aan de almachtige God: „HERE, leg mij de woorden in de mond, help mij toch om te tonen, dat ik een kind van U ben, dat leeft van Uw liefde”? Of zijn we zo druk met andere dingen, dat dit er steeds bij inschiet? Zijn we minder bedacht op de kansen en meer beducht voor de confrontatie? We mogen ons althans in geen enkel opzicht verliezen in negativisme.

O. Mooiweer, Enschede

ATTENTIE!

Berichten voor de rubriek 'Kerknieuws / Uit breder kring' gedurende de maand APRIL te zenden aan: Ds K. Muller, Oude Veenscheiding 15, 8446 LC Heerenveen. Tel. 05130-20476. Bij voorbaat mijn dank!

M. J. F. van der Wal

Rondkomen in de jaren dertig

Geef mij armoede noch rijkdom.
Agur ben Jake

Terugblikken vanuit onze welvaartstijd naar de jaren dertig lijkt op een wetenschappelijk-verlicht terugzien op de „duistere middeleeuwen”. Want vandaag kunnen we, ondanks onze onnozele bezuinigingen, vrijwel alles kopen wat we willen; en als de midelen ontbreken bieden onze banken volgaarne hun *) diensten aan. Maar in de jaren dertig maakten twee stuivers slechts 10 centen; reden waarom elk dubbeltje werd omgekeerd alvorens het uit te geven. Schulden maken was er niet bij: je dééd het niet, en kreeg er meestal de kans niet voor.

Nu we toch stilstaan bij de jaren dertig (terecht, want die jaren voor de tweede wereldoorlog waren op elk gebied belangrijk) is het wellicht ook goed, de economie in ons blikveld te trekken. Men leert mensen pas goed kennen wanneer het geldzaken betreft, wanneer je „met iemand een erfenis hebt te delen”. Vandaag dus iets over de gezinsfinancien; een volgend maal misschien iets over de nationale economie.

Ik geloof niet dat we kunnen zeggen, dat ons volk arm was in die jaren. Evenmin als we vandaag over rijke volkeren kunnen spreken. Alles is betrekkelijk. Vandaag hebben we met grote inkomens en grote uitgaven, grote zorgen. Toen hadden we, met zeer geringe inkomens en geringe uitgaven, kleine zorgen. De marge was kleiner - maar de tevredenheid groter. Want wat is tevredenheid? Het evenwicht tussen behoeften en derzelver bevrediging, wordt wel gezegd. Wie als een holle bolle Gijs zijn tomeloze vraatzucht koestert zal altijd honger houden. Maar wie „de tering naar de nering zet” (kostelijke oud-Hollandse uitdrukking: niet meer opmaken dan je ontvangt) redt het, zelfs met een boterham minder en een verstellap op zijn zitvlak. Levensvreugde is niet een zaak van rijkdom, maar van tevredenheid.

In onze jonge jaren hadden wij thuis geleerd: 1 boterham met beleg en 1 met tevredenheid, en dank God dat je 2 boterhammen krijgt. Wanneer daar fruit op tafel kwam, ging een appel in tweeën of in drieën. Een reep chocolade (5 cent) ging in zeszen, overmits er vijf kerfjes in zaten; en werkelijk, een zo'n

*) als ik (terecht) zou schrijven: haar diensten, zoudt u kunnen vrezen dat ik mijn moedertaal niet meer ken.

DOOR D.W. L. MILO DALMALLY

stukje smaakte precies zo als een hele reep. Had je grote broers dan bofte je, want je mocht de kleren afdragen waar zij uitgegroeid waren. Eenmaal per winter kwam in ons Friese dorp een man met „films” (we noemden dat levende lichtbeelden) en als Vader niet al te benard zat mochten we daar naar toe: een emotie, waar je in dagen niet overheen kwam. En eenmaal per jaar ging de hele familie in een paar rijtuigjes een dagje uit: naar de Friese Wouden, naar de Lauwerszee of naar het park Veenklooster. Dat was onze zomervakantie, en de herinneringen zijn best. Een paar weken werken bij de boer, voor kost en inwoning, was een buitenkansje.

—☆—

Met zo'n achtergrond waren de jaren dertig best door te komen. Ons volk leefde algemeen in soberheid. Wie het breed had kon het wat breder laten hangen. Wie weinig had kon altijd nog „een dag met de koning meedoen”. Men jaagde elkaar niet op kosten en ieder had zo zijn eigen stand op te houden.

Want standen waren er, nauwkeurig begrensde maatschappelijke kasten, waar je niet buiten sprong zonder aanzienlijke risico's. Ik heb een werkend echtp. z.k. gekend (zo heette een kinderloos koppel), dat van spaarcentjes en een erfenisje zo maar een villa in een gegoeide wijk kocht. De man werd bij zijn directeur geroepen: wat hoor ik nou, ga je in die gegoeide buurt wonen? — Ik kijk wel uit, was zijn antwoord, ik

kocht dat villaatje alleen voor belegging.

Ook door het kerkelijk leven liepen de grenzen der standen. Ik herinner me, dat we twee jongelingsverenigingen hadden voor boordjesmensen en twee JV's op GG voor de overalls. Ik persoonlijk wenste dat onderscheid niet, en koos voor de Zondagse JV: dat was een restantje, voor lui die in de weekdagen niet konden. Elke arbeider probeerde althans een enkele zoon opgeleid te krijgen (in avondschool) voor een kantoorbaan; net als de Heer-Oom in de katholieke gezinnen. Niet dat een kantoorbetrekking beter betaald werd dan een fabrieksbaan, maar het toonde wel beter.

Mijn eerste kantoorbaan, in 1929, leverde me f 300 op. Ja per jaar, niet per maand — wat dacht u? Een van mijn hoogste superieuren vertelde me later, dat hij op dezelfde datum in dezelfde boot was gestapt voor dezelfde f 25 per maand. Maar hij was jurist en klom sneller op dan ik. En van die f 25, droeg ik de helft aan mijn Moeder af, besteedde f 10 aan kleding en studie en genoot f 2,50 zakgeld; o ja, daarvan stond ik f 1 aan de kerk af. Alles Vaderlijk Goedgekeurd.

Later, toen ik min of meer op eigen benen kwam te staan, verdiende ik f 80 per maand (dat is te zeggen: ik verdiende veel meer, maar kreeg het niet). Van die f 80 leefde ik „op kamers”, betaalde mijn muzieklessen en reisgeld, en had honger. Al de orgelwerken van César Franck en van Hendrik Andriessen, heb ik overgeschreven, omdat ik ze wel nodig had maar niet betalen kon; de auteurswet kan me niet meer pakken.

Toen we trouwden (het was 1935) sprak men van een crisis-huwelijk, dat was een sobere plechtigheid met weglating van alle franje, die aan onze „stand” werd toegekend. Niettemin kostte de woninginrichting plus die onvergetelijke dag evenveel als een jaarsalaris. En je had het lef niet, met schulden te trouwen — want dat zou de pret bederven. Als u dat beslist wilt weten (maar laat het onder

ons blijven) was ons inkomen in dat jaar f 1500 plus een bedrag van f 300 dat ik met muzieklessen verdiende. Maar wat kon je veel van dat geld doen!

—☆—

Een onderwijzer zat, indien hij niet als kwekeling-met-acte werd misbruikt, ook op f 1500 tot f 2200. Een mulo-leraar kon met al zijn acties tot f 3000 opklimmen: man van aanzien. Een bankdirecteur uit een fabrieksstad werd gehonoreerd met f 3750 plus eenzelfde bedrag aan jaarlijkse tantième; maar die hoorde tot de upper ten. Een gewoon bankbeambte kon op niet meer dan f 2000 rekenen, na lang wachten.

Maar... een broodje kostte 16 cent. De melk was 12 cent per liter, met een halve liter kon je ook toe. Tomaten en aardappelen waren 4-5 cent per kilo; uien 5 pond voor een dubbeltje; de zondagse portie Brussels lof kostte 7 ct per pond. Wilde je met Sint Salaris echt royaal uitpakken, dan kocht je ongepelde pinda's (ja, gezellig) of 2 verschillende gebakjes à 6 cent, die je deelde om 2 x de pret te beleven.

Het kerkgeld — vaste bijdrage plus collecten — kwam wel wat hoger dan de 10%, welke Israël afstond aan zijn priesters: waarmee ze onderwijs, rechtspraak, binnen- en buitenlandse zaken en defensie meteen verrekend hadden. Voor deze bijkomstigheden betaalden wij onze belasting - en je was blij „in de belasting te vallen”, want dan raakte je uit de kleine zorgen.

Evenals nu was het mogelijk een eigen huis te verwerven, door iets meer te betalen dan je normale huishuur. Dat deed ons christenvolk graag in woningbouwverenigingen: je stond voor elkaar in, bouwde samen, spaarde samen, hielp elkaar een handje en bevolkte zo samen een Patrimoniumbuurt; in de wandeling een Harmoniumbuurt, want elke zondag hoorde men der vromen tent weergalmen van orgelklanken. Ja, er werd gezongen: ik zal met vreugd in het huis des Heeren gaan, en: 'k wil U o God mijn dank betalen!

De overheid mocht dat wel. Die subsidieerde toen nog niet, maar wist wel dat elk gezin, dat het tot huiseigenaar bracht, een socialist minder in het land betekende. Vandaar dat de „rooien” (een geduchte volksgroep van ontevreden) het

christenvolk kwalijk namen, als dat zich inspande voor een eigen huisje. Zij kozen voor de 1 Mei-optocht, waar je stil van werd en waarvoor je van de straat bleef.

—☆—

Er bestond een zekere filosofie over deze betrekkelijke armoede en over de standsverschillen. „Rijken en armen ontmoeten elkander en God heeft ze beide gemaakt”, zei de Spreukendichter; waarmee de bijbel het verschil scheen te wettigen. „Vervloek de rijken niet, zelfs niet in je slaapkamer”, zei dezelfde; waarmee de gegoede stand veilig gesteld was. Onze dienstmeisjes aten in de keukens, maar werden voor het bijbellezen binnen geroepen. Dat aanvaardden ze en begrepen ze. Totdat een Duits hongermeisje het vertikte om binnen te komen voor het bijbellezen: ik zit goed hier, zei ze. Maar die was, zei mijn Moeder, „ein Bischen rot angehaucht”.

Toen mijn Vader als predikant in een provincie stad kwam te staan, maakte men hem duidelijk, met welke kerkleden (lees: kerkeradsliden) hij kon omgaan. Voor huisbezoek en ambtelijk gesprek waren allen gelijk, want voor God verdoemelijk. Maar in het kiezen van vrienden en brengen van theevisites hield je je aan de richtlijnen. Vader leerde gehoorzamen — hij kon nog al wat aanvaarden. Maar toen er een tweede predikant kwam koos deze, het toneel overziende, bewust voor de „kleine man”. Hij was nederig en dat vond ik sympathiek. En hij nam veel spanningen weg. Toen, tegen het eind der jaren dertig, de werkloosheid toe- en de geldstroom afnam, was hij de eerste om een stuk honorarium prijs te geven, daar de gemeente het moeilijk kreeg. Van hem leerde ik, in mijn vrijgezellentijd de helft van mijn maal naar de keukens terug te geven; omdat mijn kostbaas werkeloos was, en een paar kleine kinderen zag hongervlijden.

Er is over dit onderwerp natuurlijk veel meer te zeggen dan deze vluchtige schets. Maar ook met plaatsruimte moeten we economisch omgaan. Daarom basta en een volgend maal over de nationale economie.

Werkgroep Homosexualiteit

In diskussie over homosexualiteit

In de afgelopen maanden zijn er diverse artikelen in Opbouw verschenen, die (het gesprek over) homosexualiteit tot onderwerp hadden. In Opbouw van 21-6-'85 nam ds Mooiweer een stuk over van een artikel dat C. Huizinga schreef in Koers. Daarop reageerde de Werkgroep Homosexualiteit in Chr. Geref. en Ned. Geref. kring met een 'ingezonden', dat door Huizinga werd verwerkt in een uitvoerig antwoord (Opbouw, 11-10-1985). Tevens werden in Opbouw van 29-11-1985 nog enige kritische noten t.a.v. de Werkgroep gekraakt door ds J. Bouma.

„Een groep die ideeën huldigt als in het 'ingezonden' verwoord, is niet in staat hen (gelovige homo's) christelijk voort te helpen.”

„Toch belemmert juist deze opstelling (van de Werkgroep) een gesprek over wat nu onderwerp van gesprek moet kunnen zijn.”

Twee citaten van resp. Huizinga en Bouma.

Twee kritische opmerkingen aan het adres van de werkgroep, die om een antwoord vragen. Beantwoorden we inderdaad zo slecht aan ons doel? Praten we werkelijk zover langs elkaar heen?

Wat is het toch, dat een vruchtbaar gesprek tussen homo's en hetero's in onze kerken zo vaak belemmert?

Wat wil de Werkgroep eigenlijk?

De Werkgroep Homosexualiteit in Chr. Geref. en Ned. Geref. kring wil in deze kerken het gesprek over homosexualiteit en met homoseksuelen stimuleren. Daarbij bepleit zij meer ruimte in het kerkelijk denken voor de visie dat homoseksuele relaties aanvaardbaar kunnen zijn in Gods ogen. Dit houdt ook in meer ruimte in het kerkelijk leven voor hen die deze keuze maken. Om het gesprek hierover te ondersteunen hebben we de brochure „Luisteren naar elkaar” uitgegeven, discussiedagen georganiseerd, en gesprekken gevoerd met kerkeraden, bijbelkringen, jeugdverenigingen en welzijnsinstellingen.

Onderliggende motivatie voor deze activiteiten is de zorg voor de kwaliteit van onze kerken als gemeenschap waarin al Gods kinderen een volwaardige plaats moeten kunnen vinden. Dáárom pleiten wij voor meer nuances in het kerkelijk spreken over homosexualiteit, zodat er ruimte komt voor een beter pastoraat.

Er is immers een groep homo's die tot nog toe tussen wal en schip viel, en daarom onze speciale inzet nodig heeft.

Namelijk zij die hun sexualiteit daadwerkelijk (willen) beleven, genormeerd door hun verantwoordelijkheid tegenover God. Net als ieder ander hebben zij pastorale begeleiding en morele steun nodig, doch die ontbreekt veelal.

Wie kiest voor de weg der onthouding vindt de kerkelijke traditie, prof. Douma en de stichting 'Onze Weg' aan zijn zijde.

Wie van God noch gebod iets wil weten heeft de tijdgeest mee, en heeft in het homowereldje ruime keus.

Wie echter aan God en aan zijn homosexualiteit wil vasthouden, vindt bar weinig steun. Daarom vervreemden velen van de kerk.

Het lijkt ons belangrijk deze kloof te dichten. Hoewel we geen enkele mening willen monopoliseren, besteden we daarom vooral aandacht aan de 'geestelijke belangen' van mensen in die positie.

Uitspraken en publikaties in onze kerken houden we tegen dat licht: steunt het kerkelijk meelevende homoseksuelen op weg naar het Vaderhuis, of brengt het hun juist verder van huis? Waar er zo ongenueanceerd geschreven wordt daar moeten we een protest laten horen.

Daarbij moeten we de laatste tijd vooral letten op hoe er over AIDS gesproken wordt. De aard van deze verschrikkelijke ziekte maakt haar zeer geschikt om een massa-hysterie op te roepen, die vele onschuldige slachtoffers maken kan. In de V.S., Australië en Nieuw-Zeeland b.v. zien we dat reeds gebeuren. In Nederland valt het gelukkig (nog) mee. We zijn een nuchter volkje. Voor kerkmensen ligt er echter een extra ge-

vaar op de loer. Het is immers heel eenvoudig om AIDS te zien als een straf van God op al die 'sodomitische losbandigheid'.

Toen AIDS nog alleen onder mannen met veel wisselende kontakten leek voor te komen was er wellicht aanleiding om zo te denken. Nu blijkt dat één keer vrijen genoeg kan zijn, en dat besmetting ook via heteroseksueel verkeer en bloedtransfusies mogelijk is, kan dit zondestraf schema toch niet meer volgehouden worden.

Wie hier een direct verband legt tussen goddeloosheid, homoseksueel gedrag en AIDS doet meer kwaad dan goed.

Doet Huizinga dat dan?

Schrijft hij zo ongenueanceerd? Wie zijn artikel in Koers (15-2-'85) er nog eens op na leest, zal moeten toegeven dat deze konklusie erg voor de hand ligt. Het begin is veelbelovend. Maar al gauw blijkt dat het verschijnsel AIDS vooral gebruikt wordt om de traditionele leer aangaande homosexualiteit te ondersteunen, die elke beleving kategorisch verbiedt. Hoewel de ziekte een teken genoemd wordt van de weerloosheid van allen die God verlaten, wordt het zoeklicht speciaal op homo's gericht, gelovig of niet.

Vandaar ons protest. Zowel omwille van het nog prille pastoraat aan mensen die aan AIDS lijden, als omwille van eerzaam levende homoparen.

Uit het vóórkomen van AIDS mogen we niet tot zulke generaliserende konklusies komen. Anders zouden we immers ook moeten vaststellen dat de lesbische liefde moreel gesproken superieur is, omdat ze het veiligste is!

Maar gelukkig, Huizinga kreeg in Opbouw (11-10-'85) de gelegenheid uitgebreid te reageren op ons 'ingezonden'. Daarbij blijkt het allemaal een stuk genuanceerder te liggen. Het verband ziekte-zonde legt hij minder schematisch dan zijn eerste stuk suggereerde.

Temidden van een ietwat verwarrend betoog stelt Huizinga vast:

„Het leven is vol van lijden, zonder dat verband met een konkrete persoonlijke zonde aanwijsbaar is. Waar hebben we het eigenlijk over, 'na Auschwitz'?"

Goed, laten we het daarop houden.

T.a.v. AIDS past ons eenzelfde houding als t.a.v. verkeersongelukken: een mengeling van verdriet, schrik en nuchterheid. Het is schokkend, het kan je zomaar overkomen, maar sommigen nemen wel meer risico dan anderen.

We blijven wel degelijk verantwoordelijk voor wat we doen. Wie nu nog onder het mom van 'verworven rechten' zonder voorzorgsmaatregelen zijn wettelijke slippertje maakt, die heeft een stuitende minachting voor het leven. En wie zulk gedrag niet ter discussie wil stellen, kent zijn verantwoordelijkheid niet. Maar wie om AIDS homoseksueel kategorisch verworpt, ondermijnt deze verantwoordelijkheid evenzeer, door alles over één kam te scheren.

Terwille van de ruimte zullen we niet te diep ingaan op dat andere steeds weerkerende argument: de vruchtbaarheid. We willen slechts wijzen op de konsekwenties van Huizinga's woorden.

Als het waar is, dat geslachts-gemeenschap die niet is gericht op voortplanting „onderworpen is aan de dood”, dan geldt dat ook voor echtparen die aan geboortebepaling doen. En dan niet alleen voor hen die anticonceptiemiddelen gebruiken, maar ook voor hen die aan periodieke onthouding doen! Ook dan is de gemeenschap immers bewust niet op bevruchting gericht.

Wil Huizinga ook van deze echtparen zeggen dat het hen „niet anders vergaat dan een man met een hoer”?

Laten we eerlijk zijn: het is in onze kerken inmiddels toch wel aanvaard dat seksualiteit ook een uiting van liefde en genegenheid is, los van de voortplanting? Het leven wordt er rijker door, als we onze verbondenheid met elkaar ook lichamelijk kunnen uiten.

Kunnen we deze functie dan niet ook in het gesprek over homoseksualiteit als positief en verrijkend erkennen?

Dat ondersteunt ook de moraliteit van de gelovige homoseksueel; een gevoel dat meer waarde heeft dan een drift is eenvoudiger onder het beslag van de ethiek te brengen.

Daarmee zijn o.i. twee belangrijke obstakels voor een goed gesprek over homoseksualiteit uit de weg geruimd.

Toch is dit nog niet genoeg voor een diepgaande discussie over de konkrete grenzen in het seksueel verkeer.

Die discussie is nodig.

Immers, voor hetero-relaties zijn de normen en waarden al lange tijd gesteld in gedragscodes rond verkering, huwelijk etc. Dat wordt maatschappelijk erkend en door de kerk moreel ondersteund. Homorelaties ontbreken dat, die moeten het zelf maar uitzoeken.

Beseft Bouma wel hoe ongelijk de overlevingskansen zijn tussen hetero- en homorelaties, alleen al door de maatschappelijke tegendruk? Hoe worden we verondersteld overeind te blijven, als de kerk ons daarin afvalt, en de pastores zeggen: „Je redt het toch niet.”?

Het probleem bij veel gesprekken over seksuele ethiek is echter dat zij van heterozijde worden aangekaart als een soort keuring. Als je je netjes gedraagt ben je wellicht acceptabel. Maar zodra men dan weer kennisneemt van losbandigheid onder homoseksuelen is de reactie: „Zie je wel dat het niet goed kan zijn!”

Geldt dit dan niet voor heteroseks? Als we het over de vele vluchtige relaties in de homoscène willen hebben, moeten we ook de prostitutie, de pornofilms en de peep-shows te berde brengen waar zoveel heterovraag naar is. In de praktijk blijken wij allen de neiging te vertonen seksualiteit te degraderen tot consumptie-artikel. Maar waarom wordt dit voor homoseksualiteit karakteristiek geacht, en voor heteroseksualiteit als een uitwas? Zo onttrekken hetero's zich op grond van het ideaalbeeld aan de beoordeling, waaraan ze homo's op grond van de praktijk onderwerpen. Daar komen we niets verder mee. Wie durft zich op zo'n wankel gespreksbasis kwetsbaar op te stellen?

Wie konkreet mee wil denken moet ervan uitgaan dat homoseksueel verkeer respectabel is als het in een verantwoord kader gebeurt. Die basis van vertrouwen en respect moet er liggen. Dat geldt toch ook voor hetero's? Met iemand die alle sex verderfelijke vindt kun je toch ook niet zinvol praten over wat wel en niet mag als je verloofd bent?

In onze gespreksgroepen hebben we dat vertrouwen inmiddels opgebouwd; daar wordt over deze dingen wel degelijk gesproken.

Hopelijk hebben we hiermee duidelijk gemaakt dat we de discussie bepaald niet willen ontlopen. Essentieel is wel de manier waarop die gevoerd wordt. Daarbij staat het respect (dat is meer dan tolerantie!) centraal. En de vraag: wat heeft de gelovige homoseksueel eraan? Wordt zijn/haar moraliteit erdoor ondersteund of ondermijnd? Wordt de kloof tussen kerkelijke leer en maatschappelijk leven groter of kleiner?

Voorlopig staan we nog voor u klaar, voor gesprekken op alle niveaus. Daardoor kan het onderling vertrouwen groeien, en de diepgang toenemen. We hopen dat dit proces in onze kerken mogelijk is.

Naschrift

In mijn Opbouw-artikel van 11 oktober 1985 heb ik gesteld, dat de HERE niet wil, dat een man ligt bij een man en geprobeerd dat verbod te helpen verstaan als onderwijzing ten leven. Ik schreef: „Wie mij wil bestrijden moet uit de Schrift aantonen, dat de HERE zulks niet verbiedt, maar dat het Hem als onze Schepper behaagt.” Voor de christelijke kerk, die leeft bij de gratie van Gods Woord, is dat een natuurlijke voorwaarde.

De Werkgroep gaat in de bovenstaande reactie hieraan eenvoudig voorbij, antwoordt niet op aan de Schrift ontleende argumenten en handhaaft zonder woord, zonder wijs, zijn uitgangspunt. De Werkgroep schrijft: „Wie konkreet mee wil denken moet ervan uitgaan dat homoseksueel verkeer respectabel is als het in een verantwoord kader gebeurt.” Daarmee verheft de Werkgroep zijn uitgangspunt tot imperatief voor de kerkgemeenschap; wie dit bevel niet aanvaardt mag aan de discussie niet meer deelnemen, zelfs niet meer meedenken.

De vrijheid van de christelijke kerk is echter een te kostbaar goed, dan dat wij onder het juk van de Werkgroep door zouden gaan.

Diskussies over pastorale zorg zijn bovendien zinloos, indien wij niet bereid zijn ons samen te schikken onder Gods Woord en, bij een zo tegenstrijdig lezen en verstaan, elkaar daarop aan te spreken.

De pastor weet nu immers niet

Administratie

Administratie-adres:

Postbus 84,
3956 ZS Leersum
Tel. 03434-54288
Gironummer 404945
t.n.v. Geref. Persver. Opbouw.

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie.
Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen.
Opzeggen uiterlijk tot 15 nov.

Abonnementsprijs:

(bij vooruitbetaling)
f 50,— per jaar of f 26,50 per half jaar.
Voor studenten f 40,— per jaar.
Buitenland f 70,— per jaar of f 95,— per luchtpost.

Advertentieprijs:

45 ct per mm.
Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3, 3701 AL Zeist.
Tel. 03404-22452.
Postbus 244, 3700 AE Zeist.

meer, wat hij zeggen moet.

In plaats van uit de Schrift te argumenteren, bedenkt de Werkgroep een tunnelredenering, waaruit zou moeten blijken, dat op mijn standpunt anti-conceptie in de omgang van een man met zijn vrouw altijd, onder alle omstandigheden, zondig zou zijn. Dat is typerend: als wij wijzer willen zijn dan God ten aanzien van wat wel mag, worden we ook wijzer dan onze hemelse Vader met betrekking tot wat niet mag.

Onze eigen-wijsheid loopt op onvrijheid uit. De bescherming die Gods goede geboden ons bieden, homo- en heteroseksuelen gezamenlijk en gelijkelijk, hebben we immers prijsgegeven.

Wel ben ik van mening, dat de zedeloosheid onder heteroseksuelen, in en buiten het huwelijk, en waarbij anticonceptietechnieken dikwijls een belangrijke rol spelen, het isolement en het lijden van homoseksuelen onnoemelijk verzwakt. Voor ieder kind van God, hoe ook geaard, is er alle reden om eerbiedig te luisteren, naar wat zijn Schepper te zeggen heeft. Ook als het over anti-conceptie gaat.

C. Huizinga

Over boeken en over schrijvers

Het comité dat de ontmoetingsdag in Barneveld organiseert, is erin geslaagd Hans Werkman te strikken voor een toespraak over het onderwerp „Vrijheid in de literatuur”. We mogen het comité daarmee feliciteren want Werkman is een van de beste keuzes die gedaan konden worden. Hij is ook een druk bezet en produktief man, kortgeleden kwam zijn dertigste boek van de pers!

De vorige keer (21 maart) heb ik een boekje van Werkman over vloeken in literatuur onder uw aandacht gebracht. Er liggen nog twee boeken van hem op mijn bureau. Het eerst noem ik: *Boekopener*, verschenen bij de Vuurbaak in Barneveld. Het is net zo'n boek als „Aangekruist”, het is eigenlijk een vervolg daarop. De boekbesprekingen, zowel in *Boekopener* als in *Aangekruist*, zijn voor het merendeel eerder verschenen in het Nederlands Dagblad. Wie zich

EX LIBRIS

DOOR
T. HOEKSTRA
ZWOLLE

wat wil oriënteren op het gebied van hedendaagse literatuur, kan van *Boekopener* veel nut ondervinden. De lezer krijgt een goede indruk van de inhoud

en de waarde van de besproken boeken. Ook scholieren wil ik op beide genoemde boeken van Werkman attenderen en tot mijn collega's zeg ik: die boeken horen thuis in de schoolbibliotheek, zeker van een christelijke school. Daarbij moet men dan wel bedenken dat het in hoofdzaak gaat om gebundelde dagbladpublicaties. Voor schoolgebruik lenen deze besprekingen zich minder goed, maar ze kunnen wel uitstekend dienen als informatiemateriaal. En een scholier kan er ook van profiteren als hij zelf één van de besproken literaire werken gaat bestuderen, al zou het alleen maar zijn doordat Werkman dikwijls zowel de sterke als de zwakke kanten naar voren brengt. *Boekopener* is zijn prijs, f 19,50, mijns inziens

waard! Ik wou dat Werkman eens tijd en gelegenheid vond een bundel besprekingen te maken waarin de „technische” kant van de literatuur meer aandacht kreeg. In een dagblad kun je daar natuurlijk niet te diep op ingaan, maar in het christelijk voortgezet onderwijs is behoefte aan zo iets. Ik denk aan besprekingen als in het „Prisma Uittrekselboek”.

—☆—

Wie interesse heeft voor literatuur, krijgt ook al gauw belangstelling voor de persoon van bepaalde schrijvers. Die kan dan heel goed terecht bij: Schrijven en geloven, ook door Hans Werkman. Uitgever is Kok in Kampen, de prijs is f 21,50. Ik heb het boek met interesse gelezen. Ook de hierin opgenomen gesprekken met schrijvers en schrijfsters zijn grotendeels eerder gepubliceerd in het Nederlands Dagblad. U vindt er o.a. in „Het allerlaatste interview met Maarten 't Hart.” Dat daarna nog diverse interviews in allerlei bladen zijn verschenen, hindert niet, vindt Werkman: hij had met 't Hart afgesproken dat dit het allerlaatste zou zijn! En het is een lezenswaardig interview geworden, waarvan menigeen die alleen maar kritisch over de boeken van 't Hart spreekt, nog heel wat kan leren. Ik denk aan de kritiek op de manier waarop Maarten 't Hart enkele ouderlingen beschrijft. Werkman zegt: „Mijn herinnering is totaal anders, die wreedheid was niet illustratief voor de ouderling omstreeks 1965 in de Gereformeerde Kerk.” En hij vraagt: „Hoe komt het dat zich bij jou dan toch dat beeld heeft vastgezet?” Het antwoord van Maarten 't Hart is: „Een schrijver is geen socioloog. Beschrijft hij twee wrede ouderlingen, dan wil dat geenszins zeggen dat alle ouderlingen wreed zijn, alleen maar dat die twee die hij beschrijft, het zijn. Deze wreedheid was niet illustratief, zeg je, maar zo is het ook niet bedoeld. Als ik een pedofiele organisator beschrijf in „Stenen voor een ransuil”, wil dat toch niet zeggen dat alle organisten pedofiel zijn? Alleen die éne is het. In Maassluis en Maasland waren omstreeks 1965 zulke ouderlingen overigens zeker te vinden (ik zou wel een paar namen kunnen noemen, maar ze leven misschien nog), maar zelfs dat is van ondergeschikt belang - het was en is niet mijn bedoeling te zeggen: zo zijn alle ouderlingen.” Afijn, wie het hele interview wil lezen, weet nu waar het te vinden is. „Schrijven en geloven” bevat gesprekken met: Jo

Bet-Sean

De tocht van Tiberias naar Jericho (op de kaart vrijwel recht naar beneden) was erg mooi. Links de Jordaan met uitzicht op de heuvels van Jordanië en rechts een nogal afwisselend landschap. Ruim 10 km ten Zuiden van het meer van Galilea zijn op een heuvel van 550 m. boven Jordaan-peil de restanten te zien van een kruisvaarderskasteel uit de 12e eeuw. Als je tussen de stukken muur van Belvoir wandelt heb je onder-tussen een mooi uitzicht. In het Oosten het dal van de Jordaan, in het Noorden het meer met ver daarachter het Hermon-gebergte, in het Westen de Karmel en in het Zuiden de bergen van Gilboa. Grote gedeelten van de burcht Belvoir zijn opgegraven en gereconstrueerd. Als je weer verder gaat naar het Zuiden kom je in Bet-Sean, een naam die weer herinneringen aan de bijbel oproept. In Jozua 17 : 11 wordt deze plaats genoemd als behorende bij het gebied van Manasse. Het was heel moeilijk deze stad te veroveren, want de burgers van Bet-Sean hadden 'ijzeren wagens' (Jozua 17 : 16). Dichtbij deze plaats stierven koning Saul en zijn zonen (1 Sam. 31). Hun lijken lagen 'op het gebergte Gilboa' en de filistijnen hingen het lijk van Saul 'aan de muur van Bet-Sean'. De inwoners van het aan de andere kant van de Jordaan gelegen Jabes hoorden hiervan en alle soldaten van de stad 'liepen de gehele nacht door en haalden de lijken van Saul en zijn zonen van de muur van Bet-Sean'. In Bet-Sean is heel wat te zien. De beheerder van het museum was zo vriendelijk met ons mee

Terloops...

DOOR
P. C. VAN WIJK
ZALTBOMMEL

te rijden naar de verschillende bezienswaardigheden en dus hoefden we niet te zoeken. In historische volgorde zagen we de overblijfselen van de stad uit de Kanaänitische en Israëlitische periode, een romeins theater uit de eerste eeuw (het best bewaarde in Israël) en prachtige mozaïek in het Maria-klooster uit de 6e eeuw. De mozaïeken zijn heel goed gerestaureerd en vrijwel geheel gaaf. Vlakbij Bet-Sean stroomt de rivier Harod, die uitmondt in de Jordaan. Over deze rivier lezen we in Richteren 7 : 1 e.v. Gideon legerde zich met zijn soldaten bij de bron Charod. Op bevel van God moest hij zijn soldaten laten afdalen naar het water, waar God drie honderd mannen op Zijn manier uitkoos om voor Gideon te strijden. Van Bet-Sean naar Bet-Alfa is slechts enkele kilometers. In 1928 werd hier een mozaïekvloer ontdekt uit de 6e eeuw, onderdeel van een synagoge uit die tijd. Het onderste deel van deze mozaïek geeft een afbeelding te zien van de geschiedenis uit Genesis 22 (de offerande van Isaäk). Links zien we twee jongens met een ezel, hiernaast Abraham met een mes in zijn hand en Isaäk en helemaal rechts een altaar. Verder zien we een ram in het struikgewas met de woorden 'zie... een ram'. Boven het geheel is de hand van God te zien met de woorden 'strek niet uit'.

Opvallend is dat het middelste deel van de vloer bestaat uit allerlei heidense symbolen, terwijl in het bovenste gedeelte de ark als bewaarplaats van de wet in het centrum staat. Ik schreef al: de tocht langs de Jordaanoever naar Jericho was mooi, bovendien was er weinig verkeer. Bij Jericho kun je linksaf slaan en even bij de Allenby-brug gaan kijken. In deze buurt zijn de Israëlieten de Jordaan overgestoken om het beloofde land in te trekken. Hier is ook te zien de berg Nebo, die door Mozes werd beklommen van welke reis hij niet meer terugkeerde. Hier stierf Mozes en God Zelf heeft hem begraven. Zijn graf is nooit gevonden, gelukkig maar, anders zou de toeristen-industrie zich ook over die plek hebben 'ontfermd'. In lied 290 wordt gesproken over 'een land van louter licht', waar de 'gouden dag' nooit dicht gaat in duisternis of pijn. Er wordt bij verwezen naar Openbaring 21 : 22b-26. Je kunt deze verzen uit Openb. 21 weer vergelijken met de geschiedenis uit Jozua 3. Zó moet het voor het volk Israël zijn geweest:

'Men ziet het veld aan d'overkant in groene luister staan, als Israël 't beloofde land zag over de Jordaan.

God, laat ons staan als Mozes hier hoog in uw zonneschijn, en geen Jordaan, geen doods-rivier zal scheiding voor ons zijn.'

Als je door Israël reist en bijbels terugdenkt aan de bijbel, ben je niet alleen in Israël, maar beleef je Israël.

van Dorp-Ypma, Jan H. de Groot, Roel Houwink, W. A. P. Smit, J. van Doorne, Maarten 't Hart, Martin Ros, Maarten Biesheuvel, Nel Benschop en Jaap Zijlstra. Ik heb veel genoeg aan dit boek beleefd. Misschien is de volgende opmerking van Jo van Dorp over een organist voor sommigen niet nieuw, voor mij was ze dat wel: „zijn linkerhand wist niet wat zijn rechter deed!” Toen Jo Ypma in het huwelijk trad met Karel van Dorp was die organist niet in staat de huwelijksmars te spelen en zo wandelde het bruidspaar de kerk binnen onder de tonen van: „Stille nacht, heilige nacht.” Zo iets gek kan niemand bedenken, dat móet wel echt gebeurd zijn.

Uit breder kring

Uitnodiging

Dialezingen over noodhulp aan baby's in Kenia. Katie McKinnon komt opnieuw vertellen over haar werk voor alle belangstellenden.

Al bijna 15 jaar trekt Katie McKinnon in Kenia ten strijde om verwaarloosde baby's te redden en moeders in nood bij te staan. Dit is haar levenswerk en ze geeft er al haar krachten aan. Op deze wijze wil ze de Naam van de Here God eer bewijzen. De Stichting Redt een Kind steunt al jaren Katie's werk. In 1984 sprak Katie op enige avonden in Nederland en de belangstelling was toen zo groot dat we van een verblijf van Katie in Nederland gebruik willen maken om nog twee dialezingen met haar te organiseren: **21 april**, 20.00 uur te Hooftgevee, in de Centrumkerk, v. Echtenstraat 64, t.o. de molen; **23 april**, 20.00 uur te Rotterdam, in de Elimkerk, Bollenland 55. Tijdens de bijeenkomsten is er gelegenheid tot het stellen van vragen over het werk. Katie spreekt Engels, voor vertaling wordt gezorgd. Alle belangstellenden worden van harte uitgenodigd.

Toerusting ambtsdragers

De classicale commissie Ambt en Dienst van de Chr. Geref. Kerk in de classis Zwolle belegt, in samenwerking met de Prof. L. Lindeboomstichting een drietal toerustingsavonden voor ambtsdragers over „nieuwe armoede”.

De eerste toerustingsavond is gehouden op woensdag **9 april** j.l. in één der zalen van de Chr. Geref. Kerk te Zwolle, Thorbeckegracht 37 te Zwolle. Spreker was dhr. B. ter Wal, medewerker van de sociale dienst te Zwolle. Hij sprak over: welke groepen mensen zijn het die het financieel en materieel moeilijk

hebben? En: kan/mag een diaconie aanvullende hulp geven? De tweede toerustingsavond hopen we te houden op donderdag **24 april** a.s. in één der zalen van de Chr. Geref. Kerk te Kampen, Buiten Nieuwstraat 69 te Kampen.

Dan zal spreken ds G. Bilkes te Bennekom over de vraag of en zo ja, hoe materiële zorgen gevolgen hebben voor het geestelijke leven.

De derde en laatste toerustingsavond D.V. wordt gehouden in één der zalen van de Chr. Geref. Kerk te Zwolle, en wel op dinsdag **6 mei** a.s. Adres: Thorbeckegracht 37 te Zwolle. Het zal dan gaan over de vraag: hoe komen ambtsdragers die gemeentelieden op het spoor, die het financieel/materieel moeilijk hebben?

De avonden beginnen om 20.00 uur, terwijl er koffie klaar staat om 19.45 uur.

Ook belangstellenden zijn hartelijk welkom.

Kerkelijk Magazijn

hoofred.: drs. NIEK SCHEPS

In het april-nummer
prof. dr. J. Veenhof:

**DE SYNODE VAN ASSEN
(1926) HEEFT TE ENG
GEBONDEN**

Prijs per jaar f 45,-.

Uitg. W. v.d. Louw
Antwoordnummer 3
2650 WH Berkel en Rodenrijs
Tel: 01891 - 30 03

„Laat, met uw feestkleed aan
ons tot uw bruiloft gaan”

Gez. 229 : 5

Op Zijn tijd, 8 april 1986, is in Christus ontslapen mijn lieve, zorgzame vrouw en de lieve, zorgzame moeder voor haar kinderen en kleinkinderen

ANTJE BAAN-VAN BENNEKOM

Zij mocht 75 jaar worden.

A. Baan

Kinderen en kleinkinderen

Lodewijk van Nassaustraat 67
3331 BK Zwijndrecht

De begrafenis heeft inmiddels plaats gevonden.

Binnenkort in de boekhandel:

Ds. A. H. Algra

PASTORALE NOTITIES

De honderden pastorale notities die ds. Algra in de loop der jaren maakte, zijn verschenen in *Opbouw* en het *Friesch Dagblad*. Veel van die altijd weer verrassende stukjes zijn eigenlijk om te bewaren. Daarom is er nu een selectie gemaakt van de meest sprekende notities. Deze bundel zal over enkele weken verschijnen.

Technische gegevens: ca. 72 blz., ca. f 13,50,
ISBN 90 242 4300 9.

U kunt dit boekje nu al bestellen door onderstaande bon in te vullen en in een ongefrankeerde envelop te zenden aan *Opbouw*, Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum.

Een uitgave van **KOK - KAMPEN**

BESTELBON

Naam:
Adres:
Postcode + woonplaats:
bestelt hierbij ex van Algra, *Pastorale notities* via
boekhandel/rechtstreeks van de uitgever *)

*) doorhalen wat u niet wenst. Bij rechtstreekse levering door de uitgever wordt voor bestellingen beneden de vijftien gulden f 1,50 verzendkosten berekend.

Opbouw heeft niet altijd gelijk

Het gaat erom dat er nagedacht wordt.

Dat wil ik zien!

Stuur mij

- ☐ kennismakingsnummers
☐ abonnement f 50,— per jaar.

naam

adres

woonplaats

Te sturen naar Administratie 'Opbouw', Antwoordnummer 38,
3940 ZD Leersum

Probeer het ook eens.